

MAREK BANACH, JÓZEFA MATEJEK: *CARING FOR YOUR CHILD'S AND YOUR OWN HEALTH. FETAL ALCOHOL SYNDROME – A COMPENDIUM*

Second edition, revised and augmented, "Scriptum", Kraków 2016, p. 232
ISBN 978-83-64028-95-3

MAREK BANACH, JÓZEFA MATEJEK: *W TROSCE O ZDROWIE DZIECKA I TWOJE. PŁODOWY ZESPÓŁ ALKOHOLOWY (FAS) – KOMPENDIUM WIEDZY*

Wydanie drugie zmienione i poszerzone, Wyd. „Scriptum”, Kraków 2016, s. 232
ISBN 978-83-64028-95-3

Dariusz Adamczyk

Pedagogical University of Cracow, Poland

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska

Alcohol Drug Addict 2018; 31 (2): 171-174
DOI: <https://doi.org/10.5114/ain.2018.79111>

W roku 2016 ukazało się drugie wydanie, zmienione i poszerzone, książki Marka Banacha i Józefy Matejek *W trosce o zdrowie dziecka i twoje. Płodowy Zespół Alkoholowy (FAS) – kompendium wiedzy*. Wpisuje się ona w obszar szeroko rozumianej edukacji prozdrowotnej i profilaktyki uzależnień. Stanowi jednocześnie istotny przyczynek do poszerzenia wiedzy na temat FAS (*fetal alcohol syndrome*). Płodowy zespół alkoholowy (FAS) jest zespołem chorobowym powstałym na skutek działania alkoholu na dziecko w prenatalnym okresie rozwoju. To choroba nieuleczalna, a jedynym sposobem jej uniknięcia jest zachowanie abstynencji przez matkę w czasie trwania ciąży. Każda bowiem ilość alkoholu stwarza ryzyko wystąpienia zaburzeń w rozwoju dziecka. Niestety świadomość zagrożeń, jakie niesie dla dziecka w okresie prenatalnym spożywanie alkoholu przez matkę, nadal jest niska. Dlatego podręcznik Marka Banacha i Józefy Matejek będzie cennym wkładem w przybliżenie problemu spożywania alkoholu przez kobie-

ty, które planują macierzyństwo lub aktualnie są w ciąży.

Omawiany tu podręcznik zawiera sześć rozdziałów. Pierwszy z nich dotyczy pieczy zastępczej. Autorzy uznali za właściwe umieszczenie na początku książki właśnie tych treści, albowiem do pieczy zastępczej szczególnie często trafiają dzieci z FAS. Wydaje się zatem zasadne rozpoczęcie od informacji o rodzinach zastępczych i instytucjach opieki zastępczej, zaprezentowanych na podstawie najnowszych rozwiązań prawnych w Polsce.

Rozdział drugi zawiera treści dotyczące skali picia alkoholu przez kobiety w ciąży. Został tu przedstawiony krótki zarys światowych i polskich danych na wspomniany temat. W Polsce co trzecia kobieta w czasie ciąży pije alkohol. Światowe badania wskazują, że w Czechach co trzecia pijąca kobieta kontynuuje spożywanie alkoholu w pierwszym trymestrze ciąży, natomiast do szóstego miesiąca pije 16% kobiet. W Niemczech rocznie rodzi się około 2200 dzieci z FAS,

Correspondence to/Adres do korespondencji: Dariusz Adamczyk, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, ul. Podchorążych 2, 30-084 Kraków, phone: 661 090 784, e-mail: dar.adam@vp.pl

Authors' contribution/Wkład pracy autorów: No ghostwriting declared./Nie występuje zjawisko *ghostwriting*.

Submitted/Otrzymano: 23.05.2018 • **Accepted/**Przyjęto do druku: 08.06.2018

ale ok. 10 000–15 000 z niepełnoobjawowym FAS (z opóźnieniem umysłowym, bez anomalii fizycznych). W Anglii i Francji rocznie rodzi się ponad 6000 dzieci z FAS, w USA – ok. 5000, z lżejszymi uszkodzeniami – ok. 50 000. Częstość występowania FAS w skali światowej szacuje się od 3 do 9 na 1000 żywych urodzeń rocznie, w Polsce: 3–5 dzieci. Z niepełnoobjawowym FAS rodzi się w naszym kraju nawet kilkanaście tysięcy dzieci rocznie, co jest trudne do uchwycenia w oficjalnych badaniach.

W rozdziale trzecim, *Wpływ alkoholu na rozwijający się płód*, Autorzy przedstawiają rys historyczny badań nad szkodliwością alkoholu dla dziecka w okresie prenatalnym. Następnie wyjaśniają terminologię związaną z FAS i FASD (*fetal alcohol spectrum disorder*) jako spektrum płodowych zaburzeń alkoholowych, a także przedstawiają obraz kliniczny tego zespołu chorobowego i charakteryzują jego objawy w kontekście teratologii.

Rozdział czwarty nosi tytuł *Zaburzenia rozwoju dziecka jako efekt uszkodzeń OUN związanych z prenatalną ekspozycją na alkohol*. Zawiera charakterystykę uszkodzeń ośrodkowego układu nerwowego, które są wynikiem ekspozycji dziecka na alkohol w okresie prenatalnym. Ukazuje stan funkcji poznawczych u dzieci z FAS, a także zaburzenia w obszarze odruchowości, rozwoju umysłowego, emocjonalnego, społecznego, występujące u tych dzieci w wieku przedszkolnym, wczesnoszkolnym oraz w dorosłości.

W piątym rozdziale, *Praca z dzieckiem z FASD – metodyczne aspekty działania*, zaakcentowane zostały podstawowe sposoby organizacji pracy z dzieckiem z FASD. Wskazano również, zwłaszcza rodzicom i opiekunom dzieci, na jakie obszary działań należy zwrócić szczególną uwagę w środowisku rodzinnym oraz w szkole, aby pomóc w szczęśliwym przeżyciu przez te dzieci okresu dzieciństwa i jak najlepiej przygotować je do samodzielnego życia w dorosłości.

Rozdziały trzeci, czwarty i piąty, stanowiące główny trzon niniejszej publikacji, należy uznać za najlepiej opracowane. Dostarczają dużą porcję wiedzy na podejmowany temat. Ostatni rozdział podręcznika zatytułowano *Metody monitorowania spożycia alkoholu przez kobiety w ciąży*. Autorzy przedstawiają w nim różne możliwości monitorowania kobiet w ciąży w omawianym zakresie, co również ma charakter profilaktyczny i prozdrowotny.

Konstrukcję zaprezentowanego tu podręcznika można uznać za poprawną, tytuły rozdziałów i podrozdziałów są czytelne i poukładane w logiczną, uzasadnioną merytorycznie całość. Zakres opracowania jest wyraźnie zarysowany. Szkoda, że Autorzy zrezygnowali z podziału na podrozdziały w drugim i szóstym rozdziale, ujednoliciłoby to bowiem strukturę książki. W rozdziale czwartym natomiast samo wprowadzenie obejmuje aż czternaście stron. Jak się wydaje, można by z tego materiału skonstruować dodatkowy podrozdział.

Niewątpliwą jednak zasługą Autorów jest przedstawienie faktów, które są podstawą wiedzy dla młodzieży i osób dorosłych, oraz zwrócenie uwagi na edukację prozdrowotną w zakresie FAS, jak również na działania w pracy z dzieckiem dotkniętym tym zespołem chorobowym. Informacje zawarte w tym podręczniku z pewnością umożliwiają pełniejsze zrozumienie funkcjonowania dziecka obciążonego FASD. Stanowią jednocześnie inspirację do działań wspierających o charakterze opiekuńczym, terapeutycznym, a także edukacyjnym.

Reasumując, należy stwierdzić, że książka Marka Banacha i Józefy Matejek jest poprawnie opracowanym podręcznikiem w oparciu o dość obszerną literaturę przedmiotu. Na uwagę zasługują również wykazy proponowanej literatury, zamieszczone po każdym rozdziale. Książka, z racji przystępności przedstawionych treści, stanowi bogate źródło wiedzy dla opiekunów zastępczych i innych osób mających styczność z dzieckiem z FASD i jego rodzicami. Może być wykorzystana przez nauczycieli oraz inne osoby prowadzące zajęcia czy szkolenia w programach na temat FAS, jak również podczas kursów przygotowujących do małżeństwa, dla kandydatów na rodziców adopcyjnych i opiekunów zastępczych. Książka ta może być przydatna zarówno dla pedagogów, nauczycieli, katechetów, pracowników socjalnych, osób pracujących z rodziną, pracowników żłobków, przedszkoli i szkół, dla studentów kierunków społecznych, teologicznych, jak i dla szerokiego grona odbiorców zainteresowanych problematyką uzależnienia od alkoholu.

Osoby zajmujące się wychowaniem (w teorii lub w praktyce) mogą tu znaleźć wiele cennych treści w odniesieniu do wychowania prozdrowotnego i przeciwdziałania negatywnym zjawiskom związanym ze spożywaniem alkoholu, złasz-

cza przez kobiety w ciąży. Omawiany podręcznik może stanowić z pewnością inspirację do dalszych badań w zakresie profilaktyki oraz zagrożenia i skutków działania alkoholu na dzieci w okresie pre- i postnatalnym.

Rzetelna informacja dotycząca skutków spożycia alkoholu przez kobiety w ciąży może

przyczynić się do znacznego ograniczenia ryzykownych zachowań. Upowszechnianie tej wiedzy przez edukację prowadzi bowiem do uświadomienia zagrożeń z tym związanych oraz do internalizacji wartości, jaką jest abstynencja w czasie ciąży. W efekcie stanowi to istotny czynnik zachowania prozdrowotnego.

Conflict of interest/Konflikt interesów

None declared./Nie występuje.

Financial support/Finansowanie

None declared./Nie zadeklarowano.

Ethics/Etyka

The work described in this article has been carried out in accordance with the Code of Ethics of the World Medical Association (Declaration of Helsinki) on medical research involving human subjects, EU Directive (210/63/EU) on protection of animals used for scientific purposes, Uniform Requirements for manuscripts submitted to biomedical journals and the ethical principles defined in the Farmington Consensus of 1997.

Treści przedstawione w pracy są zgodne z zasadami Deklaracji helsińskiej odnoszącymi się do badań z udziałem ludzi, dyrektywami UE dotyczącymi ochrony zwierząt używanych do celów naukowych, ujednoliconymi wymaganiami dla czasopism biomedycznych oraz z zasadami etycznymi określonymi w Porozumieniu z Farmington w 1997 roku.

